

УДК 371(410):373.036

*Наталія ВЕЛИЧКО,
м. Львів***ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ШКОЛАХ
ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЗАСОБАМИ КАЗКИ**

У статті розглядається освітньо-виховний потенціал казки як засобу естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку у початкових школах Великої Британії, проаналізовано закономірності та принципи використання казки у навчальній діяльності, охарактеризовано її сутність та функції, показано вплив казки на морально-естетичний розвиток учнів.

Ключові слова: естетичне виховання, казка, початкова школа, учні початкових класів.

Velychko N. The pupils' aesthetic education features by means of fairy tales in UK elementary schools. The article is about the fairy tales' educative potential as a mean of aesthetic education of elementary schoolchildren in UK schools. The article analyses patterns and usage of fairy tales in training activities where its nature and functions are described. The article shows the influence of fairy tales on the moral and aesthetic development of pupils.

Key words: aesthetic education, a fairy tale, elementary school, elementary schoolchildren.

Величко Н. Особенности эстетического воспитания учащихся начальных классов в школах Великобритании средствами сказки. В статье рассматривается образовательно-воспитательный потенциал сказки как средства эстетического воспитания учащихся младшего школьного возраста в начальных школах Великобритании, проанализированы закономерности и принципы использования сказки в учебной деятельности, охарактеризованы ее сущность и функции, показано влияние сказки на морально-эстетическое развитие учащихся.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, сказка, начальная школа, ученики начальных классов.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства зумовлений глобальними політичними, динамічними, соціально-економічними і науково-технічними змінами, які поставили перед світовою та вітчизняною педагогічною наукою і практикою надзвичайно важливе завдання з формування якісно нової школи, системи виховання і навчання підростаючого покоління. У вирішенні цього завдання суттєве місце належить питанням, пов'язаним із залученням молодого покоління до естетичного досвіду людства, освоєння й використання естетичних цінностей, активної художньо-творчої діяльності, виховання у дітей ще в школі здібностей розрізняти прекрасне і потворне в мистецтві, музиці, живописі, архітектурі.

Сьогодні освітні системи більшості розвинених країн світу підлягають масштабній модернізації та реформуванню. Саме тому естетичний потенціал британської педагогіки дійсно значний, він приваблює своєю безперечною оригінальністю та глибиною та не втрачає своєї актуальності впродовж багатовікової історії розвитку людської цивілізації. Стратегічним напрямком реформування освіти у Великій Британії передбачено посилення ролі та значення естетичного виховання у становленні гуманної,

© Величко Н. Особливості естетичного виховання учнів початкових класів у школах Великої Британії засобами казки

культурної та всебічно розвиненої особистості школяра, де подолання розриву між навчанням та вихованням покладається не лише на предмети художньо-естетичного циклу (літературу, музику, образотворче мистецтво та хореографію), але й на предмети «нехудожніх» дисциплін. Такий комплексний підхід спрямований на осмислення цілісності впливів цих предметів на систему естетичного виховання британських школярів. Педагогічна спільнота цієї країни зробила важливий крок в процесі реалізації художньо-естетичної парадигми освіти. Враховуючи підвищену емоційну сприйнятливості дітей молодшого шкільного віку, значну увагу в процесі естетичного виховання дітей цього віку британські педагоги приділяють казкам, які впливають водночас на почуття і свідомість дитини, сприяють формуванню моральних та естетичних почуттів, вихованню позитивного емоційно-ціннісного ставлення до дійсності, сприяють виробленню у дітей розуміння людських характерів, суспільних відносин, закріплюють у свідомості дитини визначення про те, що таке “добре” і що таке “погано”, виховують у них уявлення про естетичність людських вчинків.

Аналіз досліджень. У Великій Британії цілеспрямований інтерес до казкової творчості пов’язується з іменами Дж. Джекобза (J. Jackson), С. Брауна (S. Brown), Л. Креді (L. Kready), Т. Хенлона (T. Hanlon) [2, 43]. Морально-естетичні ідеї британських народних казок знайшли відображення в літературній спадщині Дж. Баррі, Ф. Баррі, Р. Кіплінга, К. Льюїса, Е. Несбіт, Дж. Рескіна, Дж. Толкіна. Серед вітчизняних науковців до даної проблеми зверталися В. Анікін, М. Гагарін, С. Литвиненко, Я. Полякова, С. Русова, М. Чумарна, А. Щербо.

Метою статті є розкриття виховних можливостей казки в естетичному вихованні учнів початкових шкіл Великої Британії.

Виклад основного матеріалу. Аналіз британської педагогічної літератури свідчить про те, що естетичний потенціал казки містить у собі джерело моралі і водночас є могутнім засобом морально-естетичного виховання дітей. Під естетичним виховання засобами казки британські педагоги розуміють не лише розвиток певних здібностей та якостей учнів, а й виховання гармонійно розвиненої особистості для якої характерна естетична свідомість, наявність естетичних потреб і інтересів, здатність до творчої поведінки.

У казках народів Великої Британії значне місце посідає звеличення таких морально-естетичних якостей як працелюбність, кмітливост, чесність, терпеливість, стриманість. Ці риси завжди притаманні позитивним героям британських народних казок. Вони є переконливим прикладом наслідування для дітей та формують у них благородні почуття, бажання бути схожими на своїх кумирів.

У британській казковій фольклористиці люди і звірі тісно взаємодіють, підтримують і допомагають один одному. Тваринний і рослинний світи нерідко є одухотвореними, наділеними високими гуманістичними почуттями. Вони добросердні, віддані, розумні, відважні. Ці якості особливо шануються у британському суспільстві й посідають почесне місце у виховному ідеалі британської народної педагогіки. Я. Полякова, досліджуючи виховний потенціал британських народних казок, відзначає, що герої цих казок дуже яскраві й незвичайні. У них природа допомагає мудрим, працьовитим людям, як, наприклад, у валійських казках «Сім пшеничних зерен», «Сорочине гніздо або «Ромашкове поле» [2, 42].

На думку британських педагогів широке використання казок у навчально-виховному процесі початкової школи зумовлюється тим, що їх зміст викладений у цікавій для дітей формі, існує чіткий поділ персонажів на добрих і поганих, сутність вчин-

ків яких легко розуміється дітьми і це дає змогу визначити добрі та погані якості кожної дійової особи [5, 56]. Застосування казки у навчальній діяльності дає змогу забезпечити засвоєння різноманітної інформації у цікавій формі та формує позитивне ставлення дітей до різноманітних об'єктів та явищ на емоційному тлі казки [4, 55]. Введення казки в процес навчання сприяє закріпленню здобутих знань, передачі почуттів, отриманих при попередньому її сприйнятті та формування естетично-позитивного ставлення до того, що зображується. Естетична функція казки в процесі навчання, за визначенням Т. Хенлона (Т. Hanlon) виявляється в яскравому та динамічному зображенні подій, гіперболізації духовних та фізичних якостей персонажів [6].

Дослідженням встановлено, що у процесі навчання у початковій школі британськими педагогами дуже часто використовується дитяча казка Дж. М.Беррі «Пітер Пен», який є взірцем високої моральності, відповідальності за людей і довкілля, життя в будь-яких формах його виявлення. Пітер Пен вірний і відданий товариш. Він ніколи не зраджує. Незважаючи на небезпеку, часто ризикуючи власним життям, приходиться на допомогу тим, хто її потребує. Чесність, справедливість, надійність, кмітливість, вміння знайти доцільне рішення в будь-якій складній ситуації, оптимізм – чесноти, що втілюються в образі Пітера Пена. Вони найбільшою мірою відповідають британському естетично-виховному ідеалу. Ось чому Пітер Пен, не дивлячись на своє алегоричне походження, став національним героєм Великої Британії, щирим другом і улюбленцем не тільки британських, а й багатьох інших країн.

Широкою популярністю у початкових школах Великої Британії користується також казкова творчість Керола Льюїса – англійського дитячого письменника, автора пригодницької новели «Аліса в країні чудес» («Alice's Adventures in Wonderland») та «Аліса у задзеркаллі» («Through the Looking-Glass and What Alice Found There»). Обидві казкові історії розповідають про незвичайні пригоди дівчинки Аліси у наміряних країнах. Кожна подорож пов'язується із спілкуванням з тваринами, яких автор наділяє людськими рисами характеру як позитивними, так і негативними. Вони лагідні й дратівливі, турботливі й байдужі, відповідальні й легковажні, серйозні й кумедні, відверті й хитруваті, тобто їм притаманний весь спектр людських якостей. Аліса, спілкуючись з ними, вчиться критично оцінювати власну поведінку, доходить висновків щодо її естетичної релевантності.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що казка як жанр фольклору органічно вписується в систему шкільного виховання Великої Британії, становлячи, разом із іншими жанрами народної творчості (прислів'ями, загадки, піснями) цілісну організацію виховного впливу на молодшого школяра. Її високий духовний потенціал базується, за слушним виразом Г. Шевченко – «на гармонійно розвиненій природній основі» [3, 6–7]. Через призму казки яка дуже часто використовується в навчально-виховному процесі молодшого школяра дитина опановує почуттєвий досвід співчуваючи горю та радіючи перемозі казкових героїв, відчуваючи і починаючи любити добро та красу. Усвідомлення дитиною відповідальності за власну поведінку, свої вчинки перед самою собою, перед іншими людьми є важливим завданням, що ставлять і намагаються вирішити британські вчителі використовуючи казку в процесі навчання. Казка, що систематично використовується у роботі з дітьми, навчає їх пережити радість від почутої або прочитаної історії; розвиває у них естетичні почуття, естетичні смаки, естетичне сприймання, естетичні нахили, естетичні здібності, уяву, пам'ять, інтереси; уможливорює глибше відчуття характеру; сприяє виникненню активного ставлення до життя; спонукає дитину до розкриття власного творчого потенціалу, вигадкування на

основі казкового сюжету ігор, складання віршів, малювання, придумування власних казок. Виступаючи еталоном «доброго», «світлого», «прекрасного», казка є одним із найкращих засобів формування у дітей естетичних почуттів та естетичного мислення яке згодом проявляється в культурі поведінки дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гагарін М. Виховання морально-естетичних почуттів молодших школярів засобами української народної казки : дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – теорія і методика виховання / М. Гагарін. – Умань, 2007. – 196 с.
2. Полякова Я. Використання національних традицій природокористування в екологічній освіті Великої Британії : навч. пос. / Я. Полякова. – Донецьк : БСГ, – 2001. – 112 с.
3. Шевченко Г. Эстетическое воспитание в школе / Г. Шевченко / К. : Радянська школа, – 1985. – 144 с.
4. Brown S. Focus on European fairy tales / S. Brown. – New York : Prentice Hall, – 1992. – 104 p.
5. Chinen A. In the ever after : Fairy tales and the second half of life / A. Chinen. – Chiron Publications, 1989. – 216 p.
6. Hanlon T. General Guidelines for Teaching with Folk Tales, Fairy Tales, Fables and Other Short Works of Folklore [Електронний ресурс] / Т. Hanlon. – Режим доступу : <http://www.ferrum.edu/applit/studyg/studygfolk.htm>.

Статтю подано до редакції 08.10.2014 р.